

М-ай түүхэн
ЭЛХЫ
НЬ ЕХЭ
сүм малгаж, үе
хуралсаал
энд-эндэ,
Манай аймга
хэврийлэгдэж
Энэ оро үсхэ
нүүдний сүм ха
дэвшэ тоог-
байгаа гэж
шэн олоон
нэв ёшотой.

Эрдэм хуралсаалы шэнэ шатада

дүүргэнэй хүүдэ багша-
лаа, 1981 ондо Мариа Зай-
туева Д. Баянзаровай нэр-
рэмжтэ багшанаар инсти-
тут дүүргэ. «Би Мариа Зай-
туевае Улаан-Удын багша-
нараа 1-дэхи училищида
хуража байханаа мэдэхэд.

Методическа заабаринууд,
словаринууд, «Ород —
буриадлар хурагшад хөөрлэ-
дөө» бии.

3-дахы классай
номууд үсөөршэг, 5—6-дахы
классуудта ала аргаараа
багшанаар хэсгэд хэнэ, ма-
териалуудые эндэ-эндэ хэ-
сгүүлдэ байгаа. Багшанаар
өөндэньгөө мүнөөр 24 ном
абоба, хуруулиуд мүнөө
байхагүй. Теэд шөфүүд,
спонсорнууд гэжэ байдаггүй
юу гү?

БАГШАНАРАЙ ДҮРШЭЛЬӨӨ

Хоонох юушгүгэй газар-
гае ород хуруулиуда хура-
даг буряад янанагай хама-
руудта түрэлхи хэвээрээ үж-
жэ, хэвээрээ үжжэ үнэгэр-
дэг юм.
Ород хуруулинуудта хура-
жа ябанан хурагшадые
түрэлхи буряад хэлэндэ
хурагал, хуруулиудын
ажал ябуула гэжэ таним-
шы бэлэн хэрэг бэшэ.

сахина ябаха тухай, аман
хүрэн баян тухай хөөрлэ-
дөөндө, классай хөөрлэ-
дөөндө, инстинктууд, дуун,
шүлэг, таабаринууд, онгон
хүрэнүүд тухай ябуулагууд
үнэгэрдэдэг. Би 1993,
1994 онуудта энэ хуруули-
да Сагаалганай найрта байл-
саа хэмби.
Хуруулиун Сагаалганай
найрта Будагшүү айлша-
жа, хатар, шүлэг, үрэл-
нүүд, дуунуудые түсэхэд
хэвээрээ чадагшар хура-
гшад байна.

Түүхын баримтанууд

БАЯХАН ХУАСАЙН
УГАЙ БЭШЭГҮЭЭ

Олон үе дамжан өрлөн
хори буряадай түүхэ до-
мо, гууднаа, арад зоной аман
үгын аадарнаа баримталан
үзэхэд, хорин 11 өсөг,
омогтоной найманниинь Ага
ногатаг амидраа нүүнхөн
тоолоол—галзууд, хуасай,
хубууд, шарад, харгана,
бодонгууд, халбан ба са-
гаан омогойудайн болоно.

Балахан (6), Зарим бэша,
Буряад Шанжабай Балахан
хойрой хоорондоо үшөө үе
байншы, үгшөөршө ба
шынэ байдаг.
Энэ Балахан (6) гэжэ
гурбан хубуудтай байхан ха,
Воторой (7), Вурэ (7), Мор-
дой (7).
1. Балаханай Воторой (7),
хубууниинь Зэдбо (8), Зод-
бын Вадма (9).
Воторойн Цэримпил (8),
Цэримпилэй Сарэн (9).
2. Балаханай хойрлох ху-
буун (Вурэ) (7) гэдэг тэд-
бан хубуудтай: Барла (8),
Гэсэл (8), Июули (8), Ви-
ршихай (8), Сото (8).
3. Бурян Барла гурбан
хубуудтай: Ласан (9), Ва-
рга (9), Буянга (9).
4. Ласанай Самбу (10),
Самбуугай Абида (11), Аби-
дон Ошор (12).
5. Самбуугай Жамсаран (11),
Жамсаранай Балдан (12),
Жамсаранай Балма (12),
Жамсаранай Базар (12), Ба-
зарай Бато (13).
6. Бурян Барлагай хойрдо,
хи хубуун Барга (9), Энэ
Барга гэдэг дурбан хубууд-
тай: Сото (10), Жанчб
(10), Сэрэн (10), Лубсан
(10).
7. Бурган Жанчбгай Буда
(11), Бурган Лубсанай
Ошор (11), Лубсанай Жамса-
рыш (11), Жамсаранай Ра-
гша (12).
8. Барлагай гурбадах ху-
буун Буянга (9), Буянтын
Ахайта (10), Ахайтын Мун-
ха (11), Жимба (11), Гун-
гаа Хүхэ (11).
9. Ингэзэ Бурян Барлагтын
тухай энээнхэ ондоо мэдэ-
сэй үгы.
10. Бурян Гэсэл гурбан
хубуудтай: Амба (9), Дамба
(9), Бабуун (9).
11. Энэ Амба дурбан хубууд-
тай: Сэдэ (10), Шираб
(10), Амбын Сэдэ (10) хойр
хубуудтай—Боробтоотой Ша-
дар (11) ба Жамсаран Уха-
най (11), Жамсаранай Да-
ша (12).
12. Амбын Шираб (10) гэжэ
байхан.
13. Амбын гурбадах хубуун
Сэдэ (10) хойр хубуудтай:
Сэдэгай Дамдин (11), Дам-
динэй Саран (12), Энэ Сэр-
нэй зурган хубууд—Убаша
(13), Батомучи (13), Бабу
(13), гурбан хубууд 1941—
45 оной дайнда унаа, Сэр-
нэй Санжа (13), Саранай Ва-
заргору (14), Базарын
Банр (15), Сэрэнэй Хиласа,
Барин (13), Лхасаранай Юрнй
(14).
15. Амбын Сэдэгай Шойдон
(11), Шойдоной Шойдог (12),
Шойдогой Ватосарн (13), Ба
Нима (13), Ватосарнэй Ва-
дмачи (14), хубууниинь Ва-
др (15), Шойдогой Нымын
Батожаргал (14), хубуу-
ниинь Сэрэн (15).
16. Амбын Сэдэгай Шойдоной
Шохор (12), Шохорой
Еш (13), Ешын Алдар (14).
17. Амбын дурбэдхи хубуун
Доржо (10), Доржин Сан-
жабай (12), Санжабайгай
Ринчин (13), Ринчинэй Сэ-
дэ Панаа (14), Энэ Сэдэ-
гай гурбан хубууд—Ватор
(15), тарзанай хубуун Ша-
рзагад (16), Сэдэгай Бато
(16), Сэдэгай Баясхалан
(15).
18. Ингэзэ үе дамжуулан, мүн-
хөн саг хүртээр уг бэшг
өөс хунуудай уг гарбал ха-
руулагдаг гэжэ.

Арадаймнай угай заншланууд

Хүнэй хубууны эсгын
тоогой уадахан тоо тагн-
даа. Энэ юундэб гэхэдэ, ху-
бууниинь эсгэнэ нэгэ үеэр
доошоо гэжэ ааб даа. Жа-
шэнь, эсгэнэ Байма (7), тэ-
рэнэй хубуун Вадма (8) га-
жэ мэтээр. Энээнда хабаатай
нэгэ тайлбар нэмжэ хэлтэ.
Түнэ болон башынь нота-
гууднаа зөөмэ эрвэнниинь
хэндэнь нэгэ ааб даа. Бала-
хан омогой олон үе анха-
найгаа нотагуудар үлээн
байха ёшотой, Тимшээ энээн
тухай мэдэхэ хүнүүд угайн,
гаа башатэ нэмжэ бээ.
Минни гарта байхан угай
бэшг дээрэ 1840—1910
онуудай хоорондоо түрэн
Балахан Хуасайн омогойше
ба Агын Будаган нотагта
нуудаг бэшэе омогой апар
23 үбгэд, хүнгэдэй хэлээн
аман үгэ ба 1911 оной энэ
Будаланай омоной бүхи
байхан булэ зонойгоо омог
ба наһынь бэшэлээн омга,
сагай данса хойрлоо барим-
талан абаяа, 1790 оноо
хэлгэд, наашан эршүү-
лэй түрэн онгуудын ба-
шэтай. Тэрэнине харууд,
багш.

Хүнэй хубууны эсгын
тоогой уадахан тоо тагн-
даа.

Хүнэй хубууны эсгын
тоогой уадахан тоо тагн-
даа. Энэ юундэб гэхэдэ, ху-
бууниинь эсгэнэ нэгэ үеэр
доошоо гэжэ ааб даа. Жа-
шэнь, эсгэнэ Байма (7), тэ-
рэнэй хубуун Вадма (8) га-
жэ мэтээр. Энээнда хабаатай
нэгэ тайлбар нэмжэ хэлтэ.
Түнэ болон башынь нота-
гууднаа зөөмэ эрвэнниинь
хэндэнь нэгэ ааб даа. Бала-
хан омогой олон үе анха-
найгаа нотагуудар үлээн
байха ёшотой, Тимшээ энээн
тухай мэдэхэ хүнүүд угайн,
гаа башатэ нэмжэ бээ.
Минни гарта байхан угай
бэшг дээрэ 1840—1910
онуудай хоорондоо түрэн
Балахан Хуасайн омогойше
ба Агын Будаган нотагта
нуудаг бэшэе омогой апар
23 үбгэд, хүнгэдэй хэлээн
аман үгэ ба 1911 оной энэ
Будаланай омоной бүхи
байхан булэ зонойгоо омог
ба наһынь бэшэлээн омга,
сагай данса хойрлоо барим-
талан абаяа, 1790 оноо
хэлгэд, наашан эршүү-
лэй түрэн онгуудын ба-
шэтай. Тэрэнине харууд,
багш.

ИТАР-ТАСС
түдэ дэлхэй
мүнөөдэр

ИТАР-ТАСС
түдэ дэлхэй
мүнөөдэр
ВАШИНГТОН.
Историкбург, Волгоград
болон Нижиний Ноогордог
хотонуудта америк шэнэ гур-
бан бизнес-түб нэгэдэх юм.
Гээд США-гай Худалдаа
найманай министрөө мэдэ-
дэгээн.
Бизнес-түбүүд американ
фирминуудай саг зуура байр-
лаха байрнуудые үгэхэ,
эршүүлгэдэ тулалха, эр-
шүүлгэдэ мүн компьютерой
болон телекоммуникацонно
хэрэгтэй түхээрлэнүүдэе
олоно үгэхэ юм. Холбоото
Штадуудай правительствэ
тадоние мүнөөр хангаа
байха. Харин түбүүдэй за-
хиргаануудай үүрэгэ юри-
дическэ шоуринуудта даа-
га.

Ц ШАДРАОН

Ц ШАДРАОН
Агын тойрогой Будаган
хуурын.
Энэ бэшгөй голорарын
«Буряад үнэ» газетин жа-
сада оруулахэ гуйнаб.

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо

СЭХЭХЭН МОРДОЛ ДАА БАРУУН ДАЙНДА...

Эсэгт ороноо хамгаалгын Агууехэ дани манай Эхэ эрондо, нотаг бүүхэндэ гэр бүүхэндэ хохидог, гашуудад асарга. Лунаэ зэргын хүн болгожо табиан хүдэр бэрхэ үүбүүдэ дайнда алдана эхэ, эсэгын удхарые юунтэй жэжэхээр бэр?

наар, Можайские эзлээ бэлэй. Харын бидэнэр баһал хүсэээ зангиджа эрээд, хүсэтэйгөөр доолгонойн хүүдэ даисанние сүмэ сохиго, хотолоо гаргажархеооди.

Удэсүрүгүи Фришнитууд манай 601-дэхи стрелкоуэ полкын батаерейн позитивнууды хөөр тэвээнь танкнуудад довтолгоо орою.

Удэсүрүгүи Фришнитууд манай 601-дэхи стрелкоуэ полкын батаерейн позитивнууды хөөр тэвээнь танкнуудад довтолгоо орою. Би 76 миллиметрэй калибртай үгэр бүүнуудай батаерейн сэрэгтэ ябаа. Бидэниие эндэ тэндэзэмнай 20 гаран немей танк бууджа эхилбэ. 3 танк дүргөөд баатарнай, бусаднь манай батаерейе тойроод, алад гарашоо хон.

Удэсүрүгүи Фришнитууд манай 601-дэхи стрелкоуэ полкын батаерейн позитивнууды хөөр тэвээнь танкнуудад довтолгоо орою. Би 76 миллиметрэй калибртай үгэр бүүнуудай батаерейн сэрэгтэ ябаа. Бидэниие эндэ тэндэзэмнай 20 гаран немей танк бууджа эхилбэ.

Удэсүрүгүи Фришнитууд манай 601-дэхи стрелкоуэ полкын батаерейн позитивнууды хөөр тэвээнь танкнуудад довтолгоо орою. Би 76 миллиметрэй калибртай үгэр бүүнуудай батаерейн сэрэгтэ ябаа.

ҮЕТЭН НҮХЭД ТУХАЙ ҮГ

ЭДЛЭЭН энэ наһандаа эжал нүхэдгүй ябахын аргагүй юм. Эгээл бага балшар наһандаа сасуутанаа элирүүлжэ, нүхэд болонхой, амбаар буусын үбэртэ элэ...

Аалхян хоолойгоор басагадай пэгэн Аялга дуугаа эхлэдэг хөн ха даа.

Нарихан шэнтэн хоолойгоор Гали, Ханда, Валя болон бусад басагад хайхан дуунуудата татадаг хөн.

Дунда хүрүе саашаа хураагад элдэб газаруудад баабаабди.

Нэгэтэ аун ган гасуур боложо, Удэ гол хөхээр шэргээд, эндэ-тэндэ хохосого, сээл соогуур унан тогтоно юм.

Аха классууда хураха үелөө анда нүхэднэй хурагуй олошонор байгаа.

Бидэ — хүүбүүд сабшадаг, хүрүи хаядаг байгаади.

Хоробд жэ Унгэ Холтор наһанагад Түүдэгэ тэ залууды Түхэл шар нодэнь.

Удэ голоо зүбшаадаг, доошолоодо, модо бурганаар элбэг Доодо-Шугы гэжэ газар бий юм.

Удэсүрүгүи Фришнитууд манай 601-дэхи стрелкоуэ полкын батаерейн позитивнууды хөөр тэвээнь танкнуудад довтолгоо орою.

Удэсүрүгүи Фришнитууд манай 601-дэхи стрелкоуэ полкын батаерейн позитивнууды хөөр тэвээнь танкнуудад довтолгоо орою.

Удэсүрүгүи Фришнитууд манай 601-дэхи стрелкоуэ полкын батаерейн позитивнууды хөөр тэвээнь танкнуудад довтолгоо орою.

ДЖЕРАЛЬДИН ЧАПЛИНАЙ ЕРЭЭДҮЙН «НАУША, ДУУЛАА ХЭН ГҮТ?»

Чарли Чаплинай өөрынгөө басагайда хүндэтэ ажалдад, архитектор, ядахын сагта гарай мэргэжэл олгоху тухай бодомжлодо байһанһы, харин Джеральдин эсэгынгээ наһаае үнэн дээрээ дүүргээгүй.

ЭРДЭМТҮН ДУРАСХААЛДА

Дунда Ази, Түбэдые шнэжэлдэг, мэдээжэ буряад эрдэмтэн Гоможа Цыцко, хэй дураасхалда шатараар округой хоёрдохи мурьсөөн Агын Буряадай автономно округой Урда-Ага хуури.

Бидэ булгадаа хэды айдатгы хэе, төрөөтэй үгэ булгадажа, заргалдаг сагаади.

Бидэ булгадаа хэды айдатгы хэе, төрөөтэй үгэ булгадажа, заргалдаг сагаади.

Бидэ булгадаа хэды айдатгы хэе, төрөөтэй үгэ булгадажа, заргалдаг сагаади.

БАГАХАН НЮУСАНУУД

Мясорубкын хутагаль түргэнөөр мохоо болошодог. Тараниие өөрөө хурдацха шадха гэжээ гүб?

Миний эсэгэмин ходо гэмээрэгшэ бэлэй. — гэжэ нотаг телевидениин 13-дэхи каналай урилгаар ниндэгэ эрхэн, Буннос-Аиресай бүүдэлай наймаадахи дахартай түбүнэйлэйн Джеральдин Чаплин дурсалага эхилэн хооронд.

Миний эсэгэмин ходо гэмээрэгшэ бэлэй. — гэжэ нотаг телевидениин 13-дэхи каналай урилгаар ниндэгэ эрхэн, Буннос-Аиресай бүүдэлай наймаадахи дахартай түбүнэйлэйн Джеральдин Чаплин дурсалага эхилэн хооронд.

Миний эсэгэмин ходо гэмээрэгшэ бэлэй. — гэжэ нотаг телевидениин 13-дэхи каналай урилгаар ниндэгэ эрхэн, Буннос-Аиресай бүүдэлай наймаадахи дахартай түбүнэйлэйн Джеральдин Чаплин дурсалага эхилэн хооронд.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрүүдэй Совет

Бүгэдэ буряадай үндээн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив. Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ. РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕ. ГИ: ДАШЕВА Г. Х., ДОН. ДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.М. Ж. (харюусалта секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторой орлогто), ОЧИ. РОБОВ С. Д., РИЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогто), ТОКТОХОВА В. Э.

Газетэ хэблэлэ 2 хуудалан нэмжээтэй. Индекс 50901. Хэбэр 4528. Стереотипта тугаадаһан сар. 19.00 Буряад Республикын республиканска типографияда газетэ хэблэгээтэй. Директорийн телефон: 2.40.45. Мүн 69-дэхи номертойгоор буряадаа эблэхэ даһан. Зака 129.